

**ANALIZA ZASTUPLJENOSTI ŽENA U IZBORIMA ZA HRVATSKI
SABOR 2020. GODINE**

Autorice : Tajana Broz i Lana Kučer

Zagreb, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. ANALIZA PO STRANKAMA I KOALICIJAMA	4
2.1. REZULTATI PO STRANKAMA I KOALICIJAMA.....	7
3. ANALIZA PO IZBORNIM JEDINICAMA.....	11
4. ZAKLJUČAK	19

1. Uvod

Ova analiza predstavlja nastavak izbornih analiza zastupljenosti žena u izbornim procesima u Hrvatskoj koje CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje izrađuje od izbora za Hrvatski sabor 2007. godine te obuhvaća analizu kandidacijskih lista i osvojenih mandata na izborima za zastupnike_ice u 10. saziv Hrvatskog sabora 2020. godine. Analizirane su liste onih stranaka i koalicija koje su prema anketama i procjenama rezultata izbora imale šanse osvojiti mandate, a na listama su imale zastupnike_ice koji su sudjelovali su u radu 9. saziva Hrvatskog sabora. Cilj je ove analize prikazati sudjelovanje i zastupljenost žena u parlamentarnom izbornom procesu.

Kao osnova za analizu uzima se Zakon o ravnopravnosti spolova iz 2008. Člankom 15. tog Zakona propisano je, između ostalog, da su prilikom utvrđivanja i predlaganja liste kandidata_tkinja za izbor zastupnika_ca u Hrvatski sabor političke stranke i drugi ovlašteni predlagatelji dužni poštovati načelo ravnopravnosti spolova i voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama sukladno članku 12. Naime, tim člankom određeno je da osjetna neuravnoteženost jednog spola postoji ako je zastupljenost jednog spola u tijelima političkog i javnog odlučivanja niža od 40%. Nastavno na ove odredbe, članak 35. istog Zakona propisuje da će političke stranke i drugi ovlašteni predlagatelji koji prilikom predlaganja lista kandidata_tkinja za izbor zastupnika_ca u Hrvatski sabor ne poštuju načelo ravnopravnosti spolova iz čl. 15. te ne vode računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama sukladno čl. 12., biti kažnjene za prekršaj novčanom kaznom od 50.000,00 kuna za svaku izbornu jedinicu.

Isto tako, i Zakonom o izboru zastupnika u Hrvatski sabor propisano je da su prilikom utvrđivanja i predlaganja stranačkih lista za izbor zastupnika_ca u Sabor predlagatelji dužni poštovati načelo ravnopravnosti spolova i voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca. Zakon eksplicitno navodi da je lista za izbor zastupnika_ca u skladu s tim načelima ako je na listi najmanje 40% pripadnika svakog spola. Ovaj je Zakon predviđao sankcije za liste koje ne zadovoljavaju ove kriterije. Međutim, Demokratska stranka žena 2015. godine podnijela je Ustavnom sudu prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti zakonskih izmjena Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, a ne temelju kojeg je Ustavni sud ukinuo sankcije koje su bile navedene za nepoštivanje odredbe o zastupljenosti od najmanje 40% na listama.¹ Ustavni je sud ukinuo rečenicu „Lista na kojoj nije zastupljeno najmanje 40 posto pripadnika svakog spola nije pravovaljana“, a čime su ukinute i predviđene sankcije za nepoštivanje uravnotežene zastupljenosti spolova. S obzirom da Ustavni sud nije ukinuo dio odredbe koji se odnosi na kvotu od 40% te da ona i dalje čini važeću odredbu ovog Zakona, nameće se logički zaključak da se u tim slučajevima stoga primjenjuju prethodno navedene sankcije iz Zakona o ravnopravnosti spolova.

U analizi provjeravamo koje su liste postigle tzv. izbornu ili „žensku“ kvotu od 40% i kolika je zastupljenost žena na listama po izbornim jedinicama te po strankama i koalicijama. Analizirani su podaci o broju žena na prvim mjestima tzv. nositeljica lista² te na kojim su mjestima na listama raspoređene žene, kao i koliki je udio mladih (1990. godišta i mlađi) žena i muškaraca zastupljeno na listama. Posebno je analizirano koliko su žene zastupljene na višim dijelovima liste - od 1. do 7. mjesta, a koliko na nižim - od 8. do 14. mjesta. Isto tako analizirano je jesu li predlagatelji pri sastavljanju lista koristili model tzv. zip sustava i je li na listama ostvaren rodni paritet. Naime, zip

¹ M. Gergorić, T. Broz, „Rodna analiza kandidacijskih lista i izabranih zastupnika/ca na parlamentarnim izborima 2015.“, CESI (2015.), str. 3. - 9. Dostupno na: http://www.cesi.hr/wp-content/uploads/2020/03/cesi_analiza_izbora_2015_2.pdf

² nositelj_ica liste – danas kolokvijalni pojam koji označava kandidata_kinju koji_a se nalaze na prvom mjestu na listi, a potječe iz ranijih zakonskih odredbi. Iako više nije u zakonodavnim odredbama, ostao je dio izbornog žargona i kao takav prepoznatljiv javnosti.

sustav je model sastavljanja lista koji predviđa naizmjenično pozicioniranje oba spola na listama tj. jedan muškarac - jedna žena ili jedna žena - jedan muškarac, dok rodni paritet znači da je na listama zastupljeno 50% žena i 50% muškaraca. Osim toga, analizirano je i koliko je žena s lista osvojilo mandate te kolika je njihova zastupljenost u Hrvatskom saboru nakon njegovog konstituiranja i eventualne zamjene mandata do kojih dolazi do nespojivih dužnosti izabranih zastupnika_ca (npr. župani_ce, ministri_ce i sl.) koji svoj mandat stavljaju u mirovanje.

Pri izradi ove analize korišteni su podaci objavljeni kao pravovaljano predložene liste i kao rezultati izbora na stranicama Državnog izbornog povjerenstva te statistika i podaci Hrvatskog sabora.

2. Analiza po strankama i koalicijama

Stranke i koalicije čije su liste analizirane uzete su po kriteriju da su prema anketama i procjenama rezultata izbora imale šanse osvojiti mandate, pri čemu su na listama imale zastupnike_će koji su sudjelovali su u radu 9. saziva Hrvatskog sabora, a to su:

1. Demokrati/Hrvatski laburisti - stranka rada i partneri (dalje: Demokrati - Laburisti)
2. Domovinski pokret Miroslava Škore i partneri (dalje: Domovinski pokret)
3. Stranka s imenom i prezimenom/Pametno/Fokus (dalje: SSIP - Pametno - Fokus)
4. Hrvatska demokratska zajednica (dalje: HDZ)
5. Hrvatska narodna stranka - liberalni demokrati (dalje: HNS)
6. Bandić Milan 365 - Stranka rada i solidarnosti (dalje: MB365)
7. Most nezavisnih lista (dalje: MOST)
8. Restart koalicija - SDP i partneri (dalje: Restart koalicija)
9. Možemo/Orah/Nova ljevica/Za Grad/Zg je naš/Radnička fronta (dalje: Zelena ljevica - Platforma Možemo!)
10. Živi zid

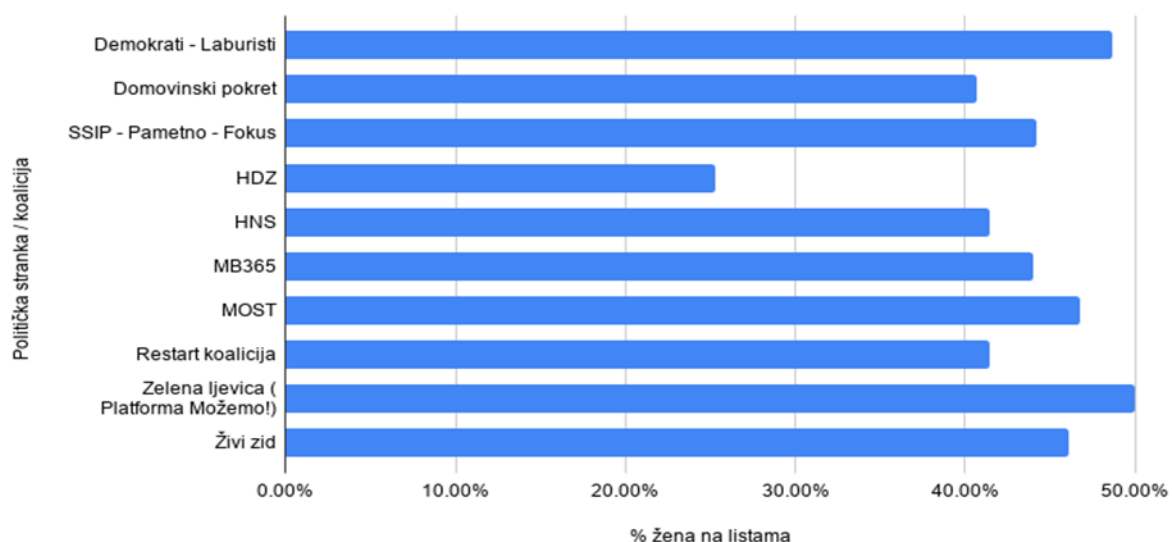
Na analiziranim kandidacijskim listama iz našeg uzorka ukupno se nalazilo 1.409 kandidata i kandidatkinja. Od toga 603 ili 42,80% su bile žene, dok je 806 ili 57,20% bilo muškaraca. Mladih žena na listama je bilo 83 ili 5,89% od ukupnog broja kandidata_tkinja, dok je mladih muškaraca bilo 53 ili 3,76%. Iako neke od analiziranih stranaka i koalicija nisu zadovoljile kvotu od 40% na svim listama, ipak su sve ukupno na predloženim listama kandidirale minimalno 40% žena, osim HDZ-a koji je kandidirao samo 25,32% žena i nije poštivao kvotu ni u jednoj izbornoj jedinici. S njihovih lista izabrano je najmanje žena - 12,1%. Najviše žena kandidirala je Zelena ljevica - Platforma Možemo!, čak 50% te postigla rodni paritet na svim predloženim listama. S njihovih lista izabrano je 42,86% žena, u postotku najviše od svih stranaka i koalicija. Nakon zamjena mandata u Hrvatskom saboru najviše zastupnica ima Restart koalicija. Inicijalno je s njihovih lista izabrano 34,15% žena, a nakon promjena žene čine 43,90% njihovih zastupnica_ka i 39,13% svih žena u Saboru. Najmanje žena u Saboru nakon njegovog konstituiranja ima MOST. Naime, žene čine 12,5% njihovih zastupnica_ka i 2,18% svih žena u Hrvatskom saboru.

U nastavku donosimo prikaz po strankama/koalicijama i po izbornim jedinicama.

⇒ Postotak žena kandidiranih na analiziranim listama po strankama i koalicijama:

- 1. Zelena ljevica – Politička platforma Možemo! – 50%**
2. Demokrati – Hrvatski laburisti i partneri – 48,63%
3. Most nezavisnih lista – 46,75%
4. Živi zid – 46,10%
5. Stranka s imenom i prezimenom – Pametno – Fokus – 44,22%
6. Bandić Milan 365 – Stranka rada i solidarnosti – 44,05%
7. Restart koalicija (SDP i partneri) – 41,43%
8. Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati – 41,43%
9. Domovinski pokret Miroslava Škore i partneri – 40,71%
- 10. Hrvatska demokratska zajednica i partneri – 25,32%**

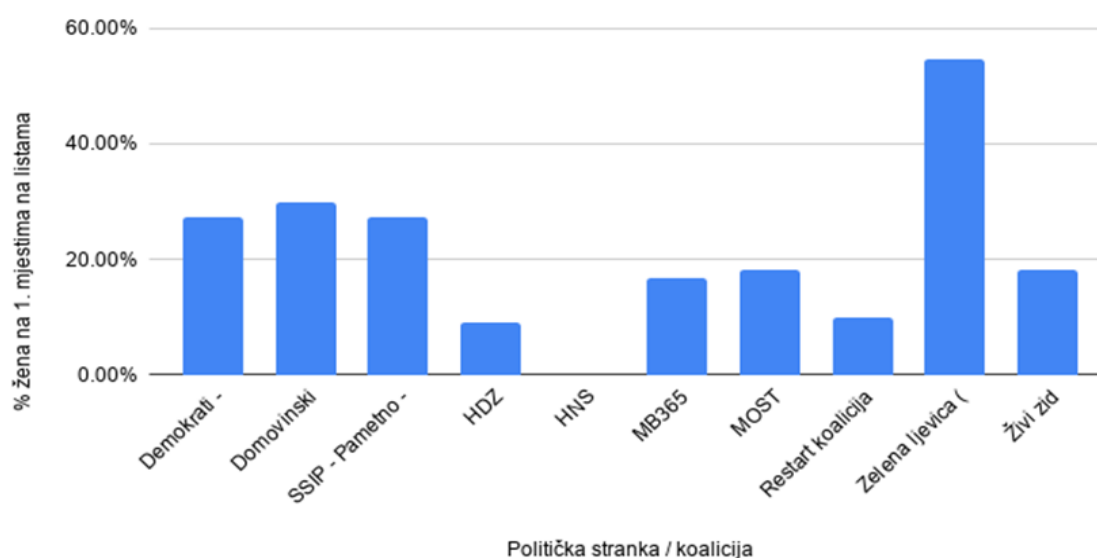
Zastupljenost žena na listama stranaka / koalicija

⇒ Postotak žena kandidiranih na 1. mjestima na analiziranim listama po strankama i koalicijama (tzv. nositeljice lista):

1. **Zelena ljevica – Politička platforma Možemo! - 54,55%**
2. Domovinski pokret Miroslava Škore i partneri - 30,00%
3. Demokrati – Hrvatski laburisti i partneri - 27,27%
4. Stranka s imenom i prezimenom – Pametno – Fokus - 27,27%
5. Živi zid - 18,18%
6. Most nezavisnih lista - 18,18%
7. Bandić Milan 365 – Stranka rada i solidarnosti - 16,67%
8. Restart koalicija (SDP i partneri) - 10%
9. Hrvatska demokratska zajednica i partneri - 9,09%
10. **Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati - 0%**

Zastupljenost žena na 1. mjestima lista stranaka / koalicija

⇒ Postotak žena izabranih sa analiziranih lista i postotak žena zastupnica s tih lista po analiziranim strankama i koalicijama:

Stranka/koalicija	Izabrane žene s liste	Zastupnice u Saboru	Promjena
<i>Udio žena u ukupnom broju osvojenih mandata</i>			
SSIP - Pametno - Fokus	66,66%	66,66%	/
Zelena ljevica - Možemo!	42,86%	42,86%	/
Restart koalicija	34,15%	43,90%	+9,75%
Domovinski pokret	25,00%	18,75%	-6,25%
MOST	12,5%	12,5%	/
HDZ	12,1%	22,73%	+10,63%
<i>Broj mandata koje su osvojile žene³</i>			
SSIP - Pametno - Fokus	2	2	/
Zelena ljevica - Možemo!	3	3	/
Restart koalicija	14	18	+4
Domovinski pokret	4	3	-1
MOST	1	1	/
HDZ	8	15	+7
Ukupno	32	42	+10

³Podaci se odnose na analizirane stranke/koalicije. U 10. saziv Hrvatskog sabora izabrane su ukupno 34 žene odnosno žene čine 22,51% ukupnog broja izabranih zastupnika_ica - 32 žene s analiziranih lista plus dvije zastupnice s lista nacionalnih manjina - srpske i albanske.

Nakon izmjena taj se broj povećao na 46 tj. 30.46% - 42 zastupnice koje su u Hrvatskom saboru s analiziranih lista plus 3 s lista nacionalnih manjina (2 sa srpske i 1 s albanske liste) i 1 s liste Narodne stranke - Reformista, a koja je u Saboru zamijenila Radimira Čačića koji je kao nositelj izborio mandat, ali ga je stavio u mirovanje.

2.1. Rezultati stranaka i koalicija

Zelena ljevica – Politička platforma Možemo!

Koalicija Zelene ljevice jedina na svojim listama u svih jedanaest izbornih jedinica ima 50% žena i 50% muškaraca tj. u svim izbornim jedinicama ostvaren je rodni paritet - jednaka zastupljenost žena i muškaraca na listi. Na svojim listama kandidirali su 6,67% mladih žena i 5,33% mladih muškaraca. Imaju čak šest nositeljica lista što čini 54,55% - u III., VI., VII., VIII., IX. i X. izornoj jedinici. Žene su u svim izbornim jedinicama ravnomjerno raspoređene od 1. do 14. mjesta na listama, dakle i u višem i u nižem dijelu lista. Osim postizanja rodnog pariteta u svim izbornim jedinicama, ova koalicija je dodatno pri sastavljanju svojih lista u četiri izborne jedinice (III., V., X. i XI.) koristila model zip sustava.

Ova koalicija je osvojila ukupno sedam mandata, od čega tri ili 42,86% pripada ženama⁴. Nakon konstituiranja Hrvatskog sabora nije došlo do nikakvih promjena te ova koalicija ima isti broj zastupnica. One čine 6,52% od ukupnog broja žena u Hrvatskom Saboru.

Demokrati – Laburisti i partneri

Ova koalicija predložila je pravovaljane kandidacijske liste u jedanaest izbornih jedinica. Imali su tri žene kao nositeljice tih lista, što čini 27,27%. Žene su im nosile liste u II., III. i IX. izornoj jedinici. Ova koalicija na svojim listama ima ukupno 71 ženu što je 48,63%. Mladih žena na listama ima 6,85%, a mladih muškaraca 4,79%. U svim izbornim jedinicama zadovoljili su kvotu od 40%. U pet izbornih jedinica ostvarili su rodni paritet od 50%, dok su u dvije izborne jedinice (II. i V.) na listama imali 57,14% žena. Međutim, u IV., V. i VI. izornoj jedinici, iako zadovoljavaju kvotu, žene smještaju na niže dijelove liste - od 8. mjesta. Tako npr. u VI. izornoj jedinici prva žena na listi se nalazi na 7. mjestu, a u VII. na 5., dok npr. u III. izornoj jedinici žene zauzimaju prva tri mjesta na listi. Ova koalicija nije koristila zip sustav pri sastavljanju svojih lista te su liste u svakoj izornoj jedinici na različiti način sastavljene kada gledamo spolni aspekt.

Koalicija nije uspjela osvojiti mandat ni u jednoj izornoj jedinici.

MOST

Most je predložio kandidacijske liste u svih jedanaest izbornih jedinica i u svima zadovoljio kvotu od 40%. U četiri izborne jedinice (I., II., IV., i V.) ostvarili su rodni paritet od 50% zastupljenosti žena, dok u šest imaju 42, 86% žena na listama. U III. izornoj jedinici pak imaju 57,14% žena, međutim samo dvije žene se na toj listi nalaze na višim mjestima - 3. i 6.. Žene smještaju na niža mjesta na listama u pet izbornih jedinica, a u IV. i XI. su najbolje pozicionirali žene. Ukupno na svojim listama imaju 72 ili 46,75% žena, te dvije nositeljice lista – u I. i V. izornoj jedinici ili 18,18%. Mladih muškaraca je 5,84%, dok je ova stranka kandidirala 16,23% žena - uvjerljivo najviše od svih analiziranih lista. Pri sastavljanju lista ova stranka nije koristila zip sustav.

S lista MOST-a je izabrana jedna žena od ukupno osam mandata što čini 12,5%, a isti omjer je ostao i nakon konstituiranja Hrvatskog sabora. Njen udio u ukupnom broju zastupnica jest 2,18%.

⁴ U VI. izornoj jedinici, u kojoj je osvojen jedan od mandata, na prvom mjestu kao nositeljica bila je Danijela Dolenc. Međutim, preferencijalnim glasovima mandat u Saboru ipak je pripao Bojanu Glavaševiću.

Tri stranke koje čine ovu koaliciju izašle su na izbore zajedno u svih jedanaest izbornih jedinica, s tim da su u XI. kandidirale 7 kandidata_tkinja. Na svojim listama imaju 65 žena ili 44,22%. Mladih žena je 4,76% na njihovim listama, a mladih muškaraca 5,45%. Imaju tri nositeljice lista tj. 27,27% - u I., IV. i X. izornoj jedinici. Rodni paritet od 50% ostvarili su u dvije izborne jedinice (VII. i X.), dok u preostalih devet zadovoljavaju kvotu pa žene čine 42,86% na tim listama. Iako im u I. izornoj jedinici žena nosi listu, sljedeća kandidatkinja se nalazi tek na 7. mjestu. Slično je i u IV. gdje je, nakon nositeljice, sljedeća žena na 4. mjestu. U navedenim izbornim jedinicama ova koalicija žene dominantno smješta na niži dio liste, od 8. mjesta, kao i u V. gdje imaju jednu ženu na višem dijelu liste, i to na 4. mjestu. U ostalim izbornim jedinicama ravnomjerno raspoređuju žene po listama, ali žene uglavnom ne pozicioniraju na prva dva mjesta na listama, već na mjestima od 3. do 7. Tako je i u IX. izornoj jedinici gdje ipak imaju većinu žena na višem dijelu liste, kao i u X. gdje pak prva dva mjesta zauzimaju žene. Pri sastavljanju listi nije korišten zip sustav te žene na većini lista ne zauzimaju ni 1. ni 2. mjesto, no ipak su u jedinicama gdje su imali najveće šanse kandidirali žene koje su i na kraju izabrane u Sabor.

Naime, od tri zastupnika_ce koji su izabrani s ovih lista dvije ili 66,66% su žene. Nakon izmjena u Hrvatskom saboru nije došlo do promjena u osvojenim mandatima⁵, a ove zastupnice čine 4,35% svih žena u Saboru.

Bandić Milan 365

MB365 predložila je kandidacijske liste u šest izbornih jedinica (I., II., III., VI., VII. i IX.), a nositeljicu liste ima u jednoj (VII.) što čini 16,67%. Ukupno na njihovim listama ima 37 ili 44,05% žena. Mladih žena je pak 5,95%, a mladih muškaraca 4,79%. U svim izbornim jedinicama zadovoljavaju kvotu od 40%, ali u četiri žene pretežno smještaju na niža mjesta na listama. Tako u II. izornoj jedinici na višim mjestima imaju samo jednu ženu (na 4. mjestu), a u ostalima po dvije. U I. izornoj jedinici postignut je rodni paritet od 50% dok u preostalima nije. Pri sastavljanju liste u IX. najbolje su pozicionirali žene, međutim pri sastavljanju lista nije korišten zip sustav ni u ovoj, ali ni u drugim izbornim jedinicama.

Stranka nije uspjela osvojiti mandat ni u jednoj izornoj jedinici.

Živi zid

Živi zid⁶ je predložio kandidacijske liste u svim izbornim jedinicama. Imaju dvije nositeljice lista tj. 18,18% - u V. i XI. izornoj jedinici. Mladih muškaraca i mladih žena ima na listama po 7,79%. Ukupno su kandidirali 71 ili 46,10% žena, a kvotu od 40% su zadovoljili u svim izbornim jedinicama. U tri izborne jedinice (I., IX. i X.) ostvarili su rodni paritet od 50%, a u VIII. izornoj jedinici imaju 57,14% žena na listi. Međutim, u toj izornoj jedinici žene se nalaze tek na 5. i 7. mjestu te su pretežno raspoređene na nižem dijelu liste. Na taj način žene su raspoređene još i u II., IV. i VII. izornoj jedinici gdje na višim mjestima imaju po dvije i jednu ženu. Pri sastavljanju lista nije korišten zip sustav, a od lista se ističe ona I. izborne jedinice gdje imaju pet žena na mjestima od 1. do 7.

Ova stranka nije osvojila niti jedan mandat u Saboru.

⁵ Međutim, izabrani saborski zastupnik nije želio oformiti Klub zastupnika_ca s izabranim zastupnicama s liste. Zastupnicama, Marijani Puljak i Daliji Orešković, pridružila se Anka Mrak Taritaš izabrana s liste Restart koalicije te su zajedno oformile prvi saborski Klub zastupnika_ca u povijesti RH čije su sve članice žene.

⁶ Živi zid je na izbore izašao u svim izbornim jedinicama no u različitim koalicijama te su za potrebe ove analize sve liste promatrane skupno kao liste Živog zida obzirom na činjenicu da su u 9. sazivu Hrvatskog sabora bili parlamentarna stranka.

Restart koalicija – SDP i partneri

Restart koalicija je na svojim listama kandidirala 58 ili 41,43% žena. Mlade žene su na listama zastupljene s 0,71%, kao i mladi muškarci. Predložila je pravovaljane kandidacijske liste u deset izbornih jedinica (osim u XI.). U osam izbornih jedinica imaju 42,86% žena na listama, dok u jednoj ostvaruju rodni paritet od 50%. U dvije (VII. i VIII.) nisu ostvarili kvotu te su na tim listama kandidirali 35,71% odnosno 28,57% žena. U dvije izborne jedinice (II. i X.) žene pretežno raspoređuju na niža mjesta te se na višim mjestima nalaze po dvije žene. Najbolje su pozicionirane žene u IX. izornoj jedinici, te u VI. Izornoj jedinici u kojoj je postignut paritet. U drugim izbornim jedinicama Restart koalicija nije ostvarila paritet, a ni u jednoj izornoj jedinici liste nisu sastavljane primjenom zip sustava⁷. Imaju samo jednu nositeljicu liste tj. 10% - u IV. izornoj jedinici.

Od ukupno 41 mandata Restart koalicije četrnaest ili 34,15% su osvojile žene. Nakon zamjene mandata u Hrvatskom saboru ova koalicija ima osamnaest zastupnica što čini 43,90%⁸ njihovih zastupnica_ka i 39,13% svih saborskih zastupnica.

Hrvatska narodna stranka (HNS)

HNS je predložio pravovaljane kandidacijske liste u deset izbornih jedinica (nisu u IX.). U tim jedinicama ukupno su predložili 58 ili 41,43% žena. Mladih žena su kandidirali 3,57%, a mladih muškaraca 0,71%. U osam izbornih jedinica ostvaruju kvotu i imaju 42,86% žena na listama. U II. izornoj jedinici postigli su rodni paritet od 50% žena na listi, no nalaze se tek na 4., 5. i 6. mjestu na listi, u ostalima ne. U IV. izornoj jedinici nisu ostvarili kvotu te su kandidirali samo 21,43% žena, i to na 5., 9. i 10. mjestu. Nemaju nijednu ženu kao nositeljicu liste. U tri izborne jedinice (V., VI. i X.) žene smještaju na niža mjesta dok u ostalim izbornim jedinicama žene uglavnom zauzimaju mjesta od 3. i niže. Najbolje su pozicionirane žene u VIII. izornoj jedinici. Pri slaganju lista nije korišten zip sustav.

Nijedna žena nije izabrana s lista ove stranke koja je osvojila jedan mandat u Saboru, a koji je i nakon izmjena ostao saborski zastupnik.

Domovinski pokret Miroslava Škore i partneri

Koalicija Domovinskog pokreta i partnera na svojim je kandidacijskim listama u prosjeku imala 57 ili 40,71% žena, a predložila je pravovaljane liste u 10 izbornih jedinica (u svima osim u XI.). U 9 izbornih jedinica ispoštovali su kvotu te na svim listama imaju 42,86% žena. Mladi muškarci su zastupljeni s 2,86%, a mlade žene s 5,00%. U II. izornoj jedinici nisu kandidirali dovoljan broj žena pa ih na toj listi ima 21,43%, i to na 11., 12. i 13. mjestu. U više od pola izbornih jedinica (I.,II.,III.,V.,VI. i VII.) žene dominantno smještaju na niža mjesta na listama - od 8.. Do 7. mjesta imaju tek jednu ili dvije žene koje su uglavnom smještene na 5.,6. i 7. mjesto. Npr. u VII. izornoj jedinici nemaju nijednu ženu u višem dijelu liste. Ova koalicija ima tri žene nositeljice lista što predstavlja 30%, i to u IV., VIII. i X. izornoj jedinici. Pri sastavljanju lista nije korišten zip sustav i žene se na svim listama pretežno nalaze na nižim dijelovima - od 5. mjesta pa nadalje.

S lista ove koalicije izabrano je 16 kandidata_kinja od čega su četiri tj. 25% žene.

Nakon izmjena u Hrvatskom saboru ova koalicija na zastupničkim mjestima ima tri zastupnice ili 18,75%⁹, dok je udio u ukupnom broju zastupnica u Saboru 6,52%.

⁷ Zanimljivo je da je upravo lider Restart koalicije Davor Bernardić izrazito često tijekom kampanje spominjao zastupljenost žena na njihovim listama tvrdeći da su se rukovodili zip modelom i trudili ostvariti rodni paritet što se u praksi nije pokazalo posve točnim.

⁸ Klub zastupnika SDP-a ima najviše zastupnica - šesnaest od 34 tj. 47,05%.

Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i partneri

HDZ je u I. i II. izbornoj jedinici izašao na izbore s HSLs-om, a u X. s Hrvatskom demokršćanskom strankom.

HDZ je stranka koja je u ovom izbornom ciklusu ostvarila najgori rezultat kada govorimo o zastupljenosti žena na kandidacijskim listama. Niti u jednoj izbornoj jedinici nisu ispoštovali kvotu od 40% podzastupljenog spola, a predložili su liste u svih 11 izbornih jedinica. slijedom toga, nije postignut rodni paritet niti je primjenjivan zip sustav niti u jednoj izbornoj jedinici. Imali su samo jednu nositeljicu liste što predstavlja 9,09%, i to u XI. izbornoj jedinici gdje se biraju tri zastupnika_{ce}. U toj jedinici na listi imaju 35,17% kandidiranih žena, a taj postotak ostvaruju u još dvije izborne jedinice (VII. i VIII.). U dvije izborne jedinice (V. i IX.) imaju 28,57% žena na listama, u 4 (I., II., III. i VI.) imaju 21,43%, dok su u dvije izborne jedinice (IV. i X.) kandidirali 14,29% žena.

Udio žena u ukupnom broju kandidata_{tkinja} ove stranke jest 25,32% odnosno ukupno su kandidirali 39 žena - 3 puta manje u usporedbi sa 115 muškaraca. Mladih žena, kao i mladih muškaraca ima 0,65%. Žene na svim listama dominantno smještaju na niže dijelove lista (od 8. do 14. mjesta), osim u IV. jedinici gdje imaju samo dvije žene koje se nalaze na 4. i 6. mjestu. Naime, žene su smještene na listama tako da do 7. mjesta imamo po dvije žene u tri izborne jedinice te po jednu u pet izbornih jedinica. U čak tri izborne jedinice - II., III. i X. - nemamo nijednu ženu na navedenim mjestima te se prva kandidatkinja na tim listama nalazi na 10., 8. i 9. mjestu.

S lista ove stranke u Hrvatski sabor je izabrano osam žena od ukupno 66 mandata što čini 12,1%. Nakon izmjena u Hrvatskom saboru ova stranka broji petnaest zastupnica što predstavlja 22,73% njihovih zastupnika_{ca} i 32,61% svih žena u Saboru.

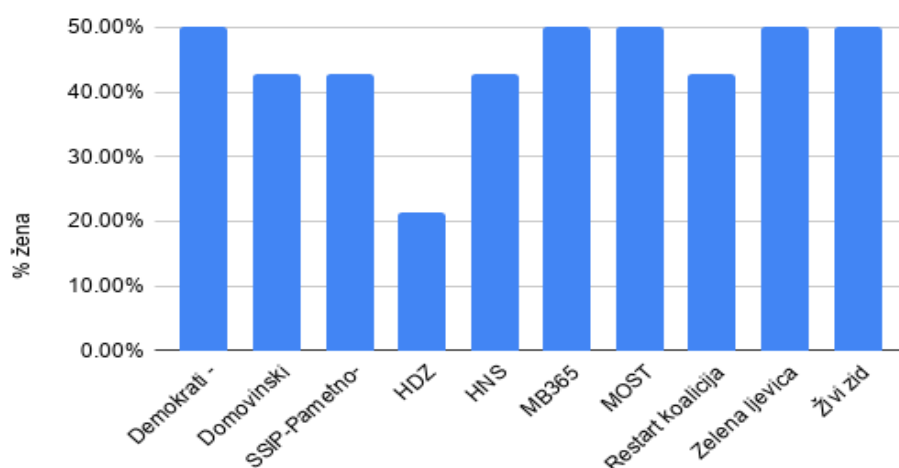
⁹ Nositeljica liste Ruža Tomašić osvojila je mandat u X. izbornoj jedinici, no prepustila ga je svom kolegi iz stranke Marku Milanoviću Litri.

3. Analiza po izbornim jedinicama

Napomena: Analizirani su podaci iz jedanaest izbornih jedinica, od I. do XI.¹⁰, te su analizirane samo liste (prethodno navedenih) stranaka i koalicija koje su prema anketama i procjenama rezultata izbora imale šanse osvojiti mandate, a na listama su imale zastupnike_ce koji su sudjelovali su u radu 9. saziva Hrvatskog sabora.

I. IZBORNA JEDINICA

Liste 1. izborna jedinica

Od svih predloženih kandidata_kinja 44,2% su žene, a 55,8% su muškarci. Mlade žene su zastupljene s 5%, dok mladi muškarci čine 4,29%. Samo dvije žene su nositeljice lista, i to lista MOST i SSIP-Pametno-Fokus. Sve su liste zadovoljile kvotu od 40% zastupljenosti podzastupljenog spola, osim liste HDZ - HSLs. Ta lista ima 21,43% žena. Pet lista je postiglo rodni paritet od 50%, a to su: Demokrati - Laburisti, Platforma Možemo, MB365, MOST i Živi Zid. Na većini lista su žene raspoređene ravnomjerno po listi pa tako gledajući sve stranke žene do 7. mjesta čine 47,14%, a od 8. mjesta čine 41,43%. Međutim, na tri liste se na višim pozicijama nalaze samo po dvije žene - to su liste HDZ - HSLs, Domovinski pokret te SSIP-Pametno-Fokus. Najviše žena do 7. mjesta ima Živi zid, čak pet.

U ovoj izbornoj jedinici izabrano je pet žena (35,71%):

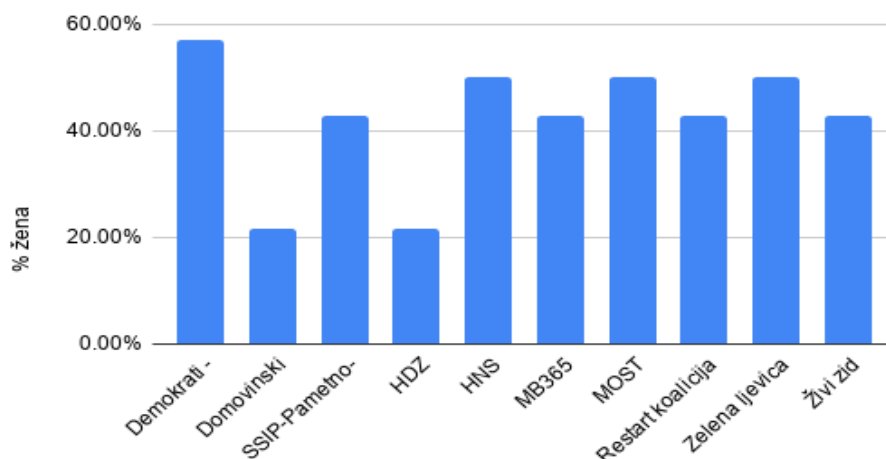
1. MARIJA SELAK RASPUDIĆ 9.270 glasova, MOST¹¹
2. DALIJA OREŠKOVIĆ 5.081 glasova, SSIP - Pametno - Fokus
3. ANKA MRAK-TARITAŠ 2.621 glasova, Restart koalicija
4. SANDRA BENČIĆ 1.362 glasova, Možemo!
5. NINA OBULJEN KORŽINEK 480 glasova, HDZ-HSLs

¹⁰ XII. izborna jedinica nije uzeta za analizu jer se radi o specifičnoj izbornoj jedinici u kojoj pripadnici nacionalnih manjina biraju svoje predstavnike s cijelog područja RH.

¹¹ Zastupnica Marija Selak Raspudić izabrana je u Sabor s najvećim brojem preferencijalnih glasova od svih izabranih žena u svim izbornim jedinicama.

II. IZBORNA JEDINICA

Liste 2. izborna jedinica

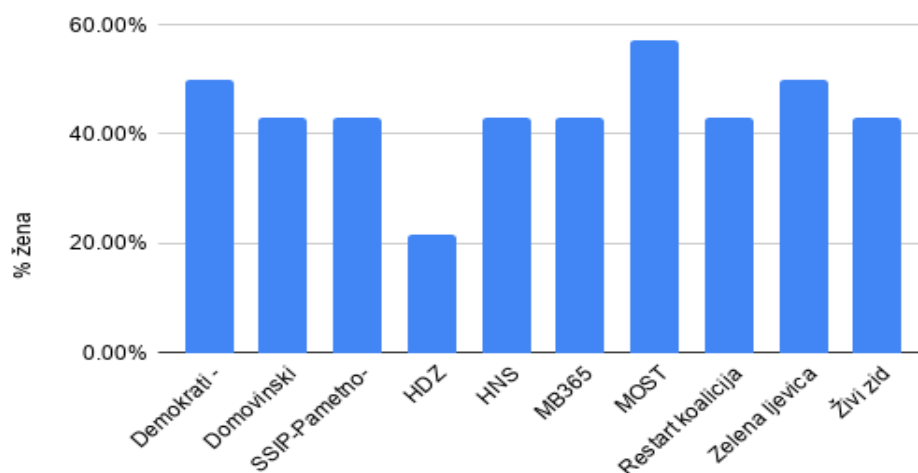
Žene na kandidacijskim listama u ovoj izornoj jedinici čine 42,1%, dok muškarci čine 57,9%. Mlade žene zastupljene su s 3,57%, a mladih muškaraca ima 1,43%. Ako promatramo sve liste na mjestima do 7. žene čine 31,43% kandidata_kinja, dok na mjestima od 8. žene čine 52,86%. Imamo jednu ženu nositeljicu, na listi Demokrati - Laburisti. Ta lista ujedno i ima najveći broj žena - 57,14%. Dvije liste nisu zadovoljile kvotu od 40%, a to su liste Domovinskog pokreta i HDZ-a koje imaju 21,43% žena i to među zadnjim mjestima na listi. Iako su preostale liste zadovoljile kvotu od 40%, samo dvije liste - Platforma Možemo i MOST imaju paritet od 50%. Tri liste pretežno smještaju žene na niža mjesta pa do 7. mjesta imaju po dvije odnosno jednu ženu, a to su Restart koalicija i Živi zid odnosno MB365.

U ovoj izornoj jedinici izabrana je jedna žena (7,14%):

1. VESNA NAĐ 447 glasova, Restart koalicija

III. IZBORNA JEDINICA

Liste 3. izborna jedinica

Na listama u ovoj izornoj jedinici nalazi se 43,5% žena i 5,71% mladih žena. Muškaraca ima 56,4% te 4,29% mladih. Žene na ovim listama do 7. mjesta čine 34,29%, a od 7. mjesta nadalje 52,86% od svih

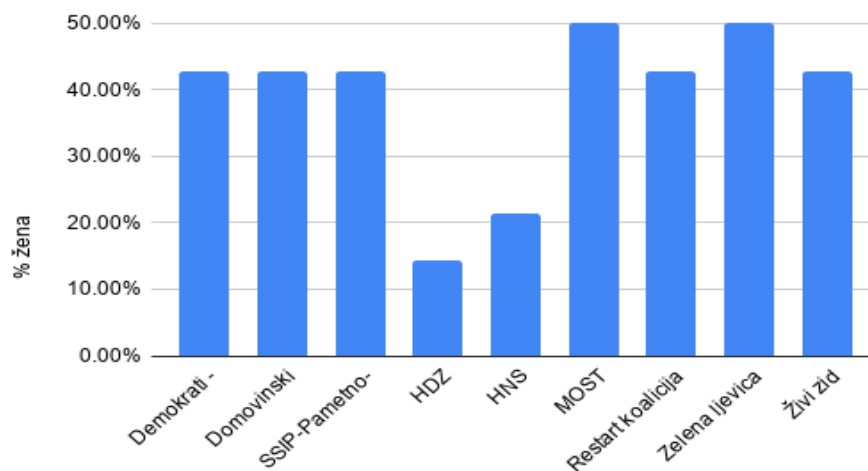
kandidtata_kinja. Dvije liste imaju žene kao nositeljice - Demokrati i Laburisti i Platforma Možemo. To su ujedno i jedine liste u ovoj izbornoj jedinici koje su ostvarile rodni paritet od 50% - na listi Demokrata i Laburista prva tri mjesta zauzimaju žene, dok Platforma Možemo primjenjuje zip sustav, kao i u svim izbornim jedinicama. Sve stranke su zadovoljile kvotu od min. 40%, osim HDZ-a koji na listi ima tri žene, i to pri dnu liste. Osim HDZ-a, još tri stranke smještaju žene pretežno na niža mjesta, a to su Domovinski pokret, MB365 i MOST. MOST na svojoj listi ima 57,14% žena, ali se samo dvije nalaze na višem dijelu liste, na 3. i 6. mjestu.

Dvije žene (14,28%) su izabrane u ovoj izbornoj jedinici:

1. BARBARA ANTOLIĆ VUPORA 812 glasova, Restart koalicija
2. ANDREJA MARIĆ 400 glasova, Restart koalicija

IV. IZBORNA JEDINICA

Liste 4. izborna jedinica

Napomena: U ovoj izbornoj jedinici stranka MB365 nije predložila kandidacijsku listu.

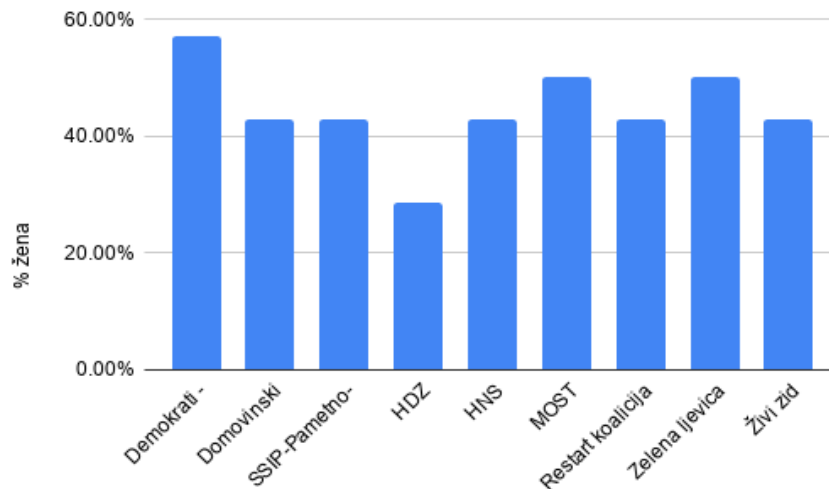
Što se tiče ostalih lista, imamo čak tri nositeljice i to na listama Domovinski pokret, SSIP-Pametno-Fokus i Restart kolacija. Od ukupnog broja svih kandidata_kinja na listama muškarci čine 61,11%, a žene 38,89%. Kada govorimo o mladima, žena ima 4,76%, a muškaraca 2,38%. Žene su na listama raspoređene tako da do 7. mjesta čine 33,33%, a od 8. mjesta 44,44%. Dvije liste nisu zadovoljile kvotu od 40% - HDZ i HNS. HDZ na listi ima 14,29%, a HNS 21,43% žena. Liste MOST i Platforma Možemo! imaju rodni paritet od 50% na svojim listama, dok od ostalih lista koje zadovoljavaju kvotu tri liste pretežno smještaju žene na niža mjesta, a to su Demokrati - Laburisti, SSIP-Pametno-Fokus i Živi zid.

U Hrvatski sabor izabrano je 5 žena iz ove izborne jedinice (35,71%):

1. SABINA GLASOVAC 5.257 glasova, Restart koalicija
2. VESNA VUČEMILOVIĆ 4.362 glasova, Domovinski pokret
3. VESNA BEDEKOVIĆ 828 glasova, HDZ
4. NATAŠA TRAMIŠAK 684 glasova, HDZ
5. ROMANA NIKOLIĆ 318 glasova, Restart koalicija

V. IZBORNA JEDINICA

Liste 5. izborna jedinica

Napomena: U ovoj izornoj jedinici stranka MB365 nije predložila kandidacijsku listu.

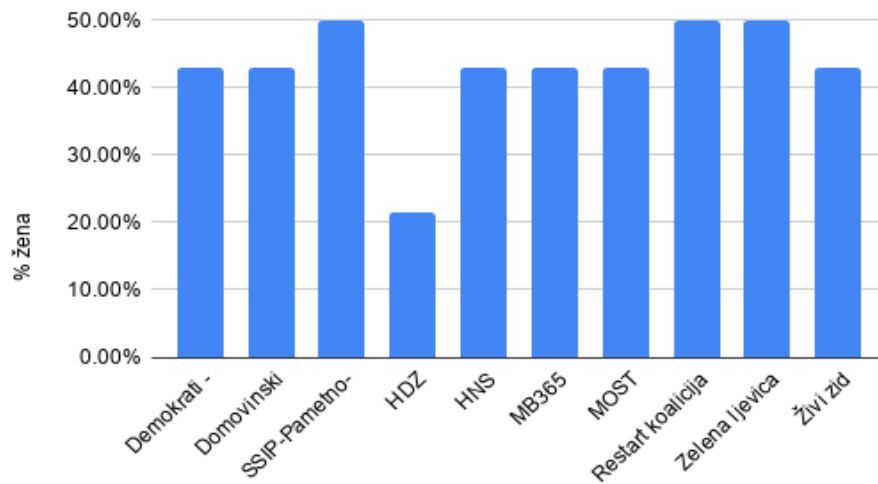
Žene na listama čine 44,44%, dok je muškaraca 55,56%. Mlade žene su zastupljene s 9,52%, a mladi muškarci s 6,35%. Na višim mjestima lista žene čine 28,57% svih kandidata_kinja, a na nižim 60,32%. HDZ ni u ovoj izornoj jedinici ne zadovoljava kvotu te imaju 28,57% žena na listi. Ostali zadovoljavaju kvotu, s tim da Demokrati - laburisti imaju 8 žena (57,14%), ali ih se 5 nalazi na nižem dijelu liste. Na niža mjesta žene pretežno smještaju i Domovinski pokret, SSIP-Pametno-Fokus, HNS i MOST. MOST, doduše, na svojoj listi ostvaruje rodni paritet od 50%, kao i Platforma Možemo! koja je pri sastavljanju liste primjenjivala zip sustav.

U ovoj izornoj jedinici izabrane su 3 žene (21,43%):

1. RUŽICA VUKOVAC 1.200 glasova, Domovinski pokret
2. MARINA OPAČAK BILIĆ 1.083 glasova, Restart koalicija
3. MARIJANA BALIĆ 580 glasova, HDZ

VI. IZBORNA JEDINICA

Liste 6. izborna jedinica

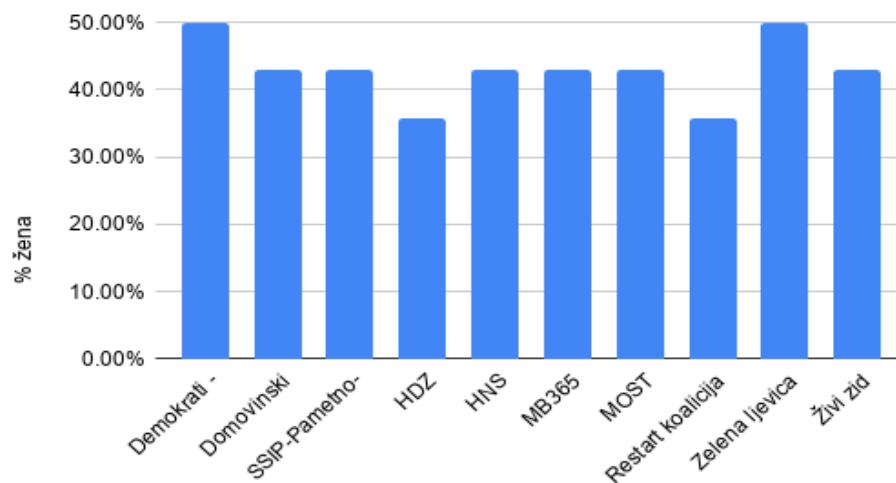
U ovoj izbornoj jedinici muškaraca je 57,14%, a 0,71% su mladi. Žene pak čine 42,86%, a mlade žene 5%. Samo je jedna nositeljica liste i to one Platforme Možemo!. Kada promatramo raspored žena na svim listama, do 7. mjesta ih ima 35,71%, a od 8. mjesta 50,00%. Rodni paritet od 50% postigle su tri liste - Restart koalicija, Platforma Možemo! te SSIP-Pametno-Fokus. Ostale su liste zadovoljile kvotu, osim liste HDZ-a koji u ovoj izbornoj jedinici ima 21,43% (3) žena na listama. Međutim, osim HDZ-ove, još četiri liste žene dominantno smještaju od 8. do 14. mjesta - Demokrati - Laburisti i Domovinski pokret koji do 7. mjesta na listi imaju jednu ženu te HNS i MB365 koji na istim mjestima imaju dvije žene.

Dvije su žene izabrane u ovoj izbornoj jedinici (14,28%):

1. MARIJANA PETIR 8.505 glasova, HDZ
2. IVANA POSAVEC KRIVEC 755 glasova, Restart koalicija

VII. IZBORNA JEDINICA

Liste 7. izborna jedinica

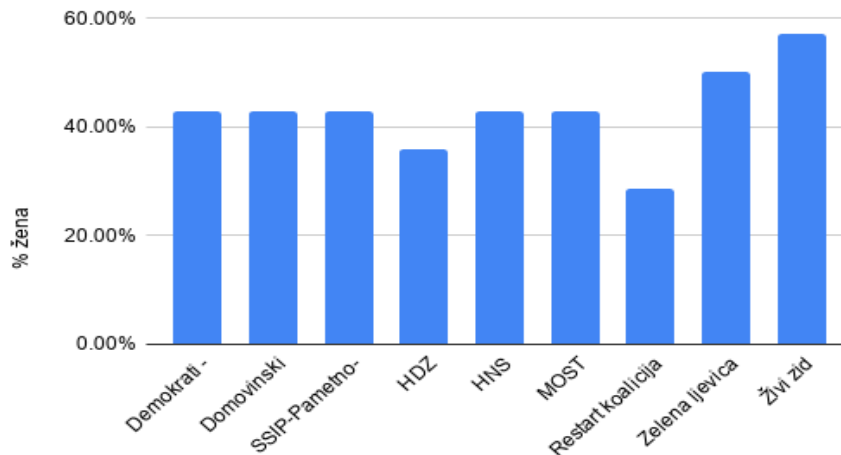
Od ukupno 42,86% žena predloženih u ovoj izbornoj jedinici, dvije su nositeljice svojih lista - Platforma Možemo! i MB365. Mladih žena na listama je 6,43%. Muškarci čine 57,14%, dok mladi muškarci čine 2,86%. HDZ ni u ovoj izbornoj jedinici nije zadovoljio kvotu te ima 35,71% žena na listama, a isto toliko ima lista Restart koalicija pa ni oni nisu zadovoljili kvotu. Od ostalih lista, 50% zastupljenosti oba spola ostvarile su lista Platforma Možemo! te Demokrati - Laburisti. Kada govorimo o pozicioniranju žena na listama, pet lista pretežno ima žene na mjestima od 8. do 14., a to su: HDZ, Domovinski pokret, MB365, MOST i Živi zid. Domovinski pokret nema nijednu ženu na višem dijelu liste, HDZ i Živi zid po jednu, a MOST i MB365 po dvije. Ako pogledamo sve liste žene na pozicijama do 7. mjesta čine 31,43%, a na mjestima od 8. čine 54,29%.

U Hrvatski sabor iz ove izborne jedinice idu tri žene (21,43%):

1. RADA BORIĆ 4.203 glasova, Platforma Možemo!
2. SANJA UDOVIĆ 933 glasova, Restart koalicija
3. NADA MURGANIĆ 792 glasova, HDZ

VIII. IZBORNA JEDINICA

Liste 8. izborna jedinica

Napomena: U ovoj izbornoj jedinici stranka MB365 nije predložila kandidacijsku listu.

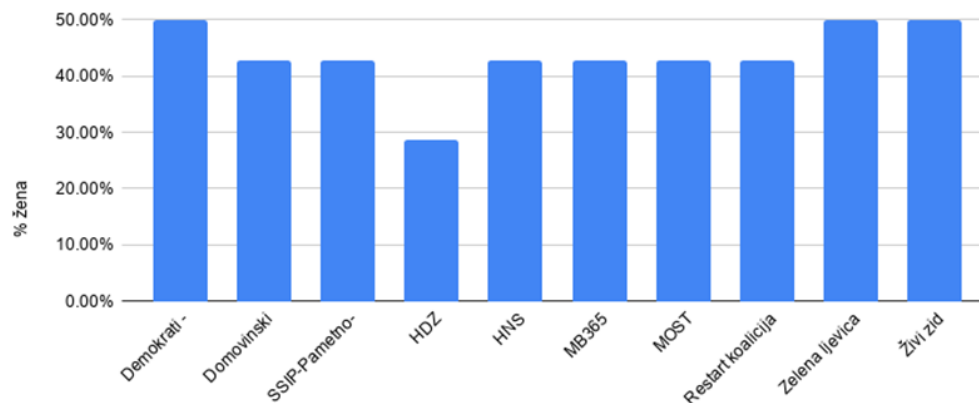
U ovoj izbornoj jedinici imamo 42,86% žena i 57,14% muškaraca na listama. Ako promatramo mlade kandidate_kinje žene su zastupljene s 4,76%, dok je udio muškaraca 3,97%. Žene i na višim i na nižim mjestima na svim listama čine 42,86%. Dvije liste nisu zadovoljile izbornu kvotu pa tako HDZ na svojoj listi ima 35,71% žena, a Restart koalicija 28,57%. Što se tiče ostalih lista koje zadovoljavaju kvotu, rodni paritet od 50% je ostvarila Platforma Možemo! koja na prva tri mjesta na listi smješta žene, dok Živi zid na svojoj listi ima 57,14% žena. Međutim, Živi zid, kao i HDZ, žene dominantno smješta na niži dio liste pa im se na tim mjestima nalaze dvije, odnosno jedna žena. Dvije su žene nositeljice lista u ovoj izbornoj jedinici - na listama Platforme Možemo! i Domovinskog pokreta.

U ovoj izbornoj jedinici izabrane su 4 žene (28,57%):

1. KATARINA PEOVIĆ 5.698 glasova, Platforma Možemo!
2. MIRELA AHMETOVIĆ 2.213 glasova, Restart koalicija
3. KATARINA NEMET 1.424 glasova, Restart koalicija
4. SANJA RADOLOVIĆ 1.135 glasova, Restart koalicija

IX. IZBORNA JEDINICA

Liste 9. izborna jedinica

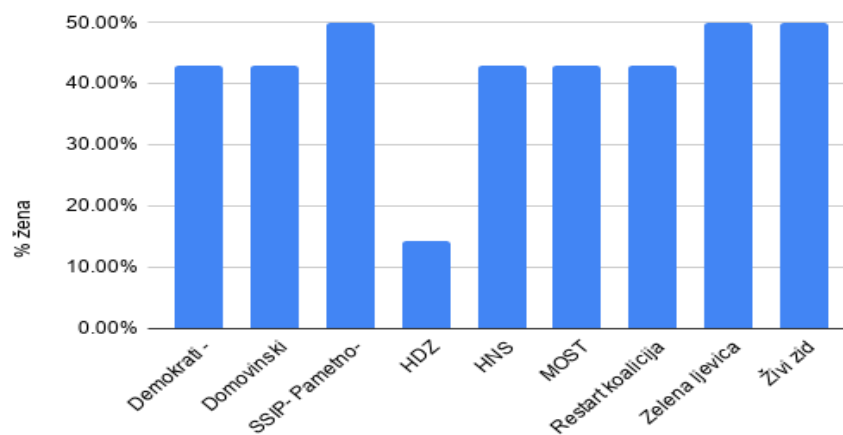
Na listama ove izborne jedinice nalazimo 43,57% žena te 7,14% mladih žena. Muškarci su zastupljeni s 56,43%, a mladih muškaraca ima 5%. Dvije su žene nositeljice, na listama Platforme Možemo! i Demokrata - Laburista. To su ujedno i jedine liste uz listu Živog zida koje su u ovoj jedinici ostvarile rodni paritet od 50%. Ostale liste ispunjavaju kvotu od 40%, osim liste HDZ-a koja ni u ovoj izbornoj jedinici nema min. 40% podzastupljenog spola na svojoj listi - žene čine 28,57% kandidata_kinja HDZ-a. Na mjestima do 7. HDZ ima jednu ženu, dok ostale liste ravnomjerno raspoređuju žene po svim mjestima. Tu se ističu Platforma Možemo! i SSIP-Pametno-Fokus koje na mjestima do 7. imaju po 4 žene. Kada pogledamo sve liste, žene do 7. mjesta čine 41,43%, a od 8. mjesta 45,71%.

Broj izabranih žena u ovoj izbornoj jedinici je tri (21,43%):

1. KAROLINA VIDOVIĆ KRIŠTO 5.598 glasova, Domovinski pokret
2. RENATA SABLJAR-DRAČEVAC 2.386 glasova, Restart
3. GROZDANA PERIĆ 961 glas, HDZ

X. IZBORNA JEDINICA

Liste 10. izborna jedinica

Napomena: U ovoj izbornoj jedinici stranka MB365 nije predložila kandidacijsku listu.

Kada govorimo o zastupljenosti na listama, žene čine 42,06% svih kandidata_kinja, dok muškarci čine 57,94%. Mlade žene zastupljene su s 5,56%, a mladi muškarci s 3,17%. Kada pogledamo sve liste, žene do 7. mjesta čine 36,51%, a od 8. mjesta 47,62%. U ovoj izbornoj jedinici su tri žene nositeljice lista, i to Platforme Možemo!, SSIP - Pametno - Fokus i Domovinskog pokreta. Uz liste Platforme Možemo! i SSIP - Pametno - Fokus, rodni paritet od 50% ostvaren je i na listi Živog zida. Ostale liste zadovoljavaju kvotu, osim liste HDZ koja ima 14,29% žena, na 9. i 12. mjestu. Liste Restart koalicije, HNS-a i MOST-a također žene pretežno smještaju na niži dio liste pa tako do 7. mjesta imaju po dvije žene. Platforma Možemo! pri sastavljanju liste koristila je zip sustav.

U ovoj izbornoj jedinici izabrane su tri (21,43%) žene:

1. RUŽA TOMAŠIĆ 8.274 glasova, Domovinski pokret
2. MARIJANA PULJAK 3.815 glasova, SSIP - Pametno - Fokus
3. KATICA GLAMUZINA 446 glasova, Restart koalicija

XI. IZBORNA JEDINICA

Napomena: U ovoj izbornoj jedinici stranke MB365, HNS, Restart koalicija i Domovinski pokret nisu predložile kandidacijske liste, dok su neke liste predložile broj kandidata_tkinja manji od 14, a to su Platforma Možemo (10), SSIP - Pametno - Fokus (7) te Demokrati - Laburisti (6). MOST, HDZ i Živi zid su predložili 14 kandidata_tkinja. Iz ove izborne jedinice biraju se samo 3 zastupnika_ce.

U ovakvom sastavu lista, žene su zastupljene s 43,08%, a muškarci s 56,92%. Udio mladih žena na listama iznosi 9,23%, a udio mladih muškaraca 10,77%. 2 su žene nositeljice - na listama HDZ i Živi zid. Sve su liste, osim liste HDZ zadovoljili kvotu od 40%, na toj listi nalazi se 35,71% (5) žena. Rodni paritet od 50% ostvarili su Zelena ljevica - Platforma Možemo! i Demokrati - Laburisti. Platforma Možemo! u ovoj je izbornoj jedinici primjenjivala model zip sustava pri sastavljanju liste.

Od ukupno tri zastupnika_ce izabrana je 1 (33,33%) žena:

1. ZDRAVKA BUŠIĆ 2.784 glasova, HDZ

Zaključak

Na analiziranim kandidacijskim listama iz našeg uzorka ukupno se nalazilo 1.409 kandidata i kandidatkinja. Od toga 603 ili 42,80% su bile žene, dok je 806 ili 57,20% bilo muškaraca. Kandidirano je nešto više mladih žena nego muškaraca što je trend već neko vrijeme prisutan. Od ukupno 102 analizirane liste žene su na prvom mjestu kao nositeljice bile na 22 ili 21,57% lista. Na većini lista žene su smještane na niža mjesta od 8. do 14., rijetko su se nalazile na prvom ili drugom mjestu te većina lista nije sastavljena korištenjem tzv. zip sustava niti udovoljavaju principu rodnog pariteta, s iznimkom lista Zelene ljevice – Platforme Možemo! čije sve liste zadovoljavaju princip rodnog pariteta, a četiri liste i zip sustav.

U 10. saziv Hrvatskog sabora sa svih lista (ne samo analiziranih) izabrane su 34 žene odnosno žene čine 22,51% ukupnog broja izabranih zastupnika_ca. To je određen napredak u odnosu na prethodni 9. saziv kada ih je izabrano svega 12,5%, ali se i dalje radi o poražavajućem broju ako znamo da hrvatsko zakonodavstvo propisuje kvote od najmanje 40% svakog spola na izbornim listama. Najzaslužniji za podzastupljenost žena u 10. sazivu Hrvatskog sabora je izborni pobjednik - HDZ koji je osvojio 66 mandata. Niti jedna njihova lista nije zadovoljila zakonski uvjet o najmanje 40% žena na listama te žene čine svega 25,32% HDZ-ovih kandidatkinja na ovim izborima. S njihovih lista izabrano je osam žena što čini 12,1%. Nakon izmjena u Hrvatskom saboru ova stranka broji petnaest zastupnica što predstavlja 22,73%. S druge strane, Zelena ljevica - Platforma Možemo! ima daleko najveći broj žena na prvim mjestima, njih šest te ukupno 50% žena na svim listama. Isto tako žene su ravnomjerno raspoređene te na svim listama od 1. do 7. mjesta imaju najmanje 40% žena. S njihovih lista izabrane su tri zastupnice od ukupno 7 zastupničkih mjesta što je 42,86%, najviše od svih stranaka i koalicija. Brojčano je pak najviše žena izabrano u Hrvatski sabor s lista Restart koalicije. Od ukupno 41 osvojenog mandata četrnaest ili 34,15% su osvojile žene. Nakon zamjene mandata u Hrvatskom saboru ova koalicija ima najviše zastupnica, i to osamnaest što čini 43,90% njihovih zastupnica_ka i 39,13% svih žena u Saboru. Pojedini izabrani zastupnici_e stavili su svoje mandate u mirovanje zbog nespojivih dužnosti pa u izmijenjenom sastavu Hrvatskog sabora žena ima 46 od ukupno 151 zastupnika_ce ili 30,46% što ukazuje na činjenicu da žene i dalje u politici priliku najčešće dobivaju kao zamjene muškarcima.

Na svim (ne samo analiziranim) pravovaljanim listama za izbor zastupnika_ca u Hrvatski sabor, ukupno su političke stranke i nezavisne liste kandidirale 1.120 odnosno 41,96% žena. Žene u hrvatskoj politici sustavno su podzastupljene od 90-ih godina prošlog stoljeća te su spomenute zakonske odredbe primarno trebale doprinijeti promijeni takve situacije i omogućiti ženama ravnopravno sudjelovanje u političkom životu. Iako ćemo primijetiti da kvantitativna zastupljenost žena ne znači uvijek i rodno ravnopravne politike, zastupljenost žena u političkom odlučivanju jest nužni preduvjet demokratskog društva. S obzirom na činjenicu da kvote ujedno i ne moraju značiti jednaku zastupljenost žena i muškaraca u Hrvatskom saboru, prijedlog izmjena zakona bi trebao ići u smjeru uvođenja minimalne zastupljenosti podzastupljenog spola od 40 posto, ne na izbornim listama, već na izabranim mjestima u svim predstavničkim tijelima na svim razinama vlasti. Za početak bi trebalo sankcionirati one stranke i koalicije koji nisu poštovala postojeće zakonske odredbe prema čemu bi samo HDZ trebao u državni proračun uplatiti 550.000 kuna.

Naime, kako smo već navele, Zakonom o ravnopravnosti spolova propisana je novčana kazna od 50.000 kuna za prekršaj ako, prilikom predlaganja liste za izbor zastupnika u Hrvatski sabor u svakoj izbornoj jedinici, ovlašten predlagatelj ne poštuje načelo o uravnoteženoj zastupljenosti pripadnika oba spola. Osim HDZ-a, novčane kazne trebali bi platiti i Restart koalicija, i to u iznosu od 100.000 kuna zbog nepoštivanja kvote u dvije izborne jedinice, Domovinski pokret Miroslava Škore i partneri u iznosu od 50.000 kuna zbog nepoštivanja kvote u jednoj, kao i HNS koji bi također u državni proračun

trebao uplatiti 50.000 kuna. Samo ove stranke/koalicije u državni bi proračun trebale uplatiti 750.000 kuna.

Većina političkih stranaka i dalje je sklonija plaćanju kazni ili samo formalnom poštivanju zakonskih odredbi nego provedbi ustavnog načela ravnopravnosti spolova u svom djelovanju. Mali tračak neizbježnih promjena pokazala nam je koalicija Zelena ljevica - Platforma Možemo! postavivši standarde uravnotežene zastupljenosti žena na listama koje će prije ili kasnije morati početi slijediti i druge političke stranke i to dijelima, a ne samo riječima.